

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 25 Juni 1851 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 3 April 1910. N°. 1683.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Hetragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van het blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Vrijdagmiddag 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: / Jaar van huis, per drie maanden / 1.20, voor België per jaar / 1.50 bij vooruitbetaling, voor het verders Buitenland en Ned. Indië per jaar / 2.00 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers / -.10. Abonneementen worden aangegaven door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren en Adressaten: van 1 tot 6 regels / 1.25, voor allen regel wettig / -.30. Advertenties en vermelding van afzeggingen / -.15 per regel.

Pro Rege.

DERDE REEKS. (Vijde gedeelte).

Christus Koningschap en de Staat.

IV.

GESCHIEDKUNDIG VERLOOP.

Eene andere gelijkenis sprak hij tot hen, zeggende: Het koninkrijk der hemelen is gelijk aan eenen zuurdeesem, welken eenen vrouw nam en verborg in drie maten meel, totdat het geheel gezuurd was.

Matth. 13 : 33.

Zoo is dan uit de Schepping het geslachtsverband der eene menscheit; uit de zonde de verbreking van dien band; uit de Gemeene Gratie de Overheid en het Staatsleven; en zal uit Christus eens zijn het herstel van de eenheid van ons geslacht in het Koninkrijk der hemelen, als 't zijn zal den Knade en den Herder. Eerst zoo de zaak bezien, zit al wat hier in aanmerking komt behoort ineen, en wordt in het eind toch weer de oorspronkelijke Scheppingsgedachte gehandhaafd. De gedachten Gods staan zoo hoog, zijn zoo groot, en we dreigen zoo telkens in onze kleine, nietige aardsche verbeelding, de Majesteit, die ons uit de gedachten Gods toesprekt, geheel uit het oog te verliezen. God schep de menscheit als een lichaam, waarvan de afzonderlijke menschen de cellen zijn; en daarom kan dit lichaam der menscheit wel krank zijn en gewond worden; moet ter wille van die krankheid allerlei geneesmiddelen aangebracht en allerlei verband aangelegd; en zal ten slotte een bange operatie wat ongeneselijk blijkt, verwijderen moeten; maar zoolang er leven is, blijft het eene lichaam als geheel bestaan, want week 't leven, dan bleef slechts het lijk en volgde de ontbinding en vernietiging. Maar al moet ieder onder dit bij eenig na denken zelf inzien, in het gewone leven staan we er toch zoo gansch anders voor. We zien menschen, we weten van volken en natien, we hooren van staten en rijken, maar de menscheit als een zien we niet. Die ligt, als we ons zoo mogen uitdrukken, in haar gipsverband en is daarom voor ons onkenbaar. Wij zien stukken verband, plekken wondsel, breedte van pleisters, en hier en daar een streep huid, en voelen den polsslag nog kloppen, maar de eenheid van het lichaam der menscheit is achter en onder dit alles voor ons schuil gegaan. Tot zelfs de Kerk van Christus zien we in gelijke gedeeltes heden neêrgetrokken, en van een wereldleven, van een 't al omvattend menschelijk geslacht, van een lichaam onder een hoofd bespeuren we ter nauwer nood de schaduw.

Maar bij den Heere onzen God is het niet alzo. Hij schiep de menscheit als een. Hij houdt ze onveranderlijk steeds in die eenheid saam. Ook in Zijn genadewerk houdt Hij onveranderlijk aan die eenheid vast. Personen, dat zijn cellen van dat lichaam, kunnen voor eeuwig verloren gaan, maar het lichaam nooit. Dat wordt voor eeuwig gered. In het paradijs gaat de profetie van redding uit tot Adam en Eva, uit wie heel het menschelijk geslacht zou voortkomen. De Noachitische zegen gaat eveneens tot heel de menscheit uit. En uit Abraham zullen alle volkeren het heil zien opvloeren. Nu zal het bij den zondvloed in niemand opkomen te zeggen, dat de menscheit te loor ging in den vloed, en dat slechts enkele personen gered werden. Ieder voelt, dat de Arke de menscheit droeg, en dat het slechts personen, op zich zelf staande levens, waren, die in den vloed omkwamen. Maar waarom het dan gedurig voorgesteld, alsof in Christus slechts losse personen gered worden, en alsof het menschelijk geslacht te niet ging? Zoo als het bij Noach was, zoo ook is het bij Christus. En in de Arke én in Christus wordt de menscheit gered, en wat te loor gaat, valt van de menscheit af. God heeft niet losse personen, maar de wereld alsof lief gehad, dat Hij zijn eeniggeboren Zoon gaf, en redding is alleen mogelijk, omdat allen uit eenen bloede zijn, en Christus zelf het vleesch en bloed der kinderen heeft aangenomen.

Babel en Pinksteren staan daarin tegen elkander over. Babel is het teken waarin de eenheid gescheurd werd, Pinksteren is het symbool waarin de eenheid weer opglansde, en zoo bij Babel als op Pinksteren uitte zich niet op taalgebied. Bij Babel spreekt alles eerst nog éénzeld taal, maar de spraakverwarring trad in, en de groepen die elkaar niet meer verstanden, verspreidden zich. Op het groote Pinksterfeest te Je-

rusalem daarentegen zijn er Joden en Joden-genoeten saam uit alle volk en natie, die allen hun eigen volkstaal naar Jeruzalem hebben meegebracht, en tot die gemengde menigte spreekt Petrus op eenmaal weer in een taal die ze allen verstaan, van wat herkomst ze ook wesen mochten. Daarna sprak hij dan wel weer zijn gewone taal, het Arameesch, en later het Grieksch, maar op den Pinksterdag heeft hij in den Tempel in een heel andere taal gesproken, die weer een eenheidstaal voor heel ons geslacht was, en die daarom Cretensers en Arabieren, Parthen en Scythen verstaan konden. Zoo was het spreken op den Pinksterdag het Goddelijk tegenspel van de spraakverwarring van Babel. In Babel was het eerst een, maar die eenheid wordt gebroken. Op den Pinksterdag is er veelheid van volkstaalen, en Petrus spreekt zoo, dat alle volken hem verstaan. Bij Babel trad ten deele splitsing en scheiding in, op den Pinksterdag wordt de hereniging, de weersaambinding, en hierna de finale eenheid en het triumfeeren van het Goddelijk Scheppingsplan ingeluid.

Op Pinksteren is die eenheid er nog niet. Ze begint er pas op te komen, maar met het uitgaan van Christus aan de rechterhand Gods is ze principieel gehandhaafd. Al wat daarna komt, zal die eenheid ons aander brengen, en eens in het eeuwige Vaderhuis zal 't weer alles zijn uit éénen bloede en één van Geest.

In verband hierna is nu het opmerkelijk, dat het beeld ons van den sluwen toestand, die in Christus opkomt, gegeven, altoos weer op het geslachtsverband teruggaat. Met de Schepping kwamen geen staten op, maar geslachten, patriarchaal in Adam een. Daarna ging dit geslachtsverband teloor, en kwam voor het patriarchaal geslacht het Overheidsgezag in plaats. Maar nauwelijks schept Christus om zich heen den nieuwen kring of tot in de termen en woorden toe keert het oude geslachtsverband terug. Die in Christus Jezus zijn, heeten allen: broeders en zusters onder elkander, ze vormen een Goddelijk gezin, één huis, en als Jezus ons eens den sluier van voor de eeuwige mysterien wegschijft, zien we een patriarchaal saamleven in het Vaderhuis daarboven. Gelijk een oud-patriarch zijn broeders, en zijn kinderen, en zijn kleinkinderen in vele tenten om zich heen had wonen, zoo heeft onder Jezus dat eene Vaderhuis vele woningen; het is de kinds-betrekking die allen met den Vader daarboven verbindt, en Jezus zelf is aller broeder. Alleen maar, die nieuwe toestand schijft niet plotseling al wat bestond op zij. Veel blijft aanvankelijk bij en na Jezus' komst de wereld haar oude gewone leven voortzetten. De principiele verandering kwam op den Pinksterdag uit, maar noch te Babylon, noch te Rome, noch in Griekenland noch in Egypte wist men er iets van. Veel vervolgde alles zijn oude leven, en schijnbaar was het of er geen verandering was ingetreden. Er kwam wel zeker gerucht naar het Keizerlijk paleis te Rome van zekeren Joodschen Rabbi, Jezus genaamd, maar zelfs het slauwste denkbeeld kwam bij den Keizer niet op, dat van dien Joodschen Rabbi een ommekeer van alle verhoudingen in deze wereld zou uitgaan. Het Kruis van Golgotha bracht den grootsten ommekeer te weeg, die ooit in deze wereld is waargenomen, maar terwijl elke andere ommekeer door geweld en revolutie ging, is bij Golgotha teraanswering in één enkel menschenhart een eerste aanvang van wat te komen staat voorhanden. Jezus breekt niet af, Jezus verandert niets, Jezus laat alles in onze wereld gelijk het was. Alleen werpt hij in den alker dezer wereld een zaadkorrel, die van zelf zwelen, dijen en ontkiemen zal, en hij vaart op ten hemel, om, als van Godswege met macht en eere bekleed, het proces, het historische proces van dien komende ommekeer te leiden. Er was nog de deeling tusschen Israël en de volken, er was nog de polygamie, er was nog de slavernij, er was nog de alle nationale leven drukkende opperheerschappij van het Romeinsche Keizerrijk, en dit alles laat Jezus voor wat het is. Hij sterft aan zijn Kruis, hij staat op, hij vaart op ten hemel, hij stort den Geest des Vaders uit, en eer een halve eeuw voorbij is, is Jeruzalem gevallen; en weinige eeuwen later valt heel het Romeinsche Keizerrijk; en straks komt zijn Geest in de wet van het land en valt de polygamie om voor de monogamie plaats te maken. En al hield de slavernij langere tijd stand, ook zij is in het eind ingezonken, en is thans, Afrika uitgezonderd, zelfs in Azië nauwelijks meer gekend.

Van zulk een langzaam doorwerkend historisch proces konden de eerste volgingen van Jezus zich nauwelijks eenig

denkbeeld vormen, en zelfs zijn naaste discipelen verkeerden aanvankelijk in de meening, dat de eindopenbaring van zijn heilig Koninkrijk zoo zoo aanstaande was. Zelfs Paulus was een tijdlang niet vreemd aan de gedachte, dat hij het einde van deze bedeeeling nog zelf beleven zou. Dit hing saam met de Joodsche herkomst der eerste discipelen. Israël had zich ingedroomd in de verwachting, dat, als Messias kwam, de Joodsche Staat niet alleen zou stand houden, maar de heerschappij over alle volken zou erlangen. Alles heilde daarom de komst van den Messias, en wie geloofde dat in Jezus de Messias gekomen was, kon het zich daarom niet anders voorstellen, of Jezus zou alleen voor Israël het Koninkrijk weer oprichten. Voor de Pharizeeën droeg deze verwachting een geheel ander karakter. Maar al nam voor Jezus' discipelen het Koninkrijk dat te komen stond, steeds meer een geestelijk en eeuwig karakter aan, ze konden toch de zuiverder verwachtingen nog niet loemaken van hun nationale illusien. Vandaar dat ze, hoorende van Jezus' wederkomst, zich niet anders konden indenken, of die wederkomst zou aanstonds tot til zijn, zoo zoo intreden, en vermoedelijk nog door de oudsten van hen worden beleefd. Toch had Jezus reeds in zijn gelijkenissen tegen het onjuiste van die voorstelling gewaarschuwd, en duidelijk uitgesproken, dat nog eer het einde daar zou zijn, een steeds doorgaand historisch proces te wachten stond. Klar toch had hij het uitgesproken, dat het Koninkrijk der hemelen gelijk was aan den zuurdeesem, dien een vrouw nam, en verborg in drie maten meel, en nu voorts stil in dit meel werken liet, tot de drie maten geheel doorzuurd waren.

Toch is men zelfs in onze eeuw nog zoo weinig van deze waarheid doordrongen, dat de gelijkenis van het zuurdeesem bijna altoos op het alleens doordringen van het Evangelie in ons eigen hart en eigen leven wordt toegepast, zonder dat er zelfs aan de historie der wereld sinds Golgotha bij gedacht wordt. Toch zegt Jezus uitdrukkelijk, niet dat het Evangelie, niet dat het zaad der genade, maar dat het Koninkrijk der Hemelen aan dat zuurdeesem gelijk is, en in de voorafgaande gelijkenis van het ontkiemen en de tarwe, en in de navolgende gelijkenis van het vechten, spreekt Jezus het met zooveel woorden uit, dat hij doelt op het einde der dingen, als het oordeel zal ingaan. Jezus deed nog meer. De laatste maal dat Jezus met zijn discipelen op den Olijfberg, vlak tegenover Jeruzalem, was gezeten, heeft Jezus zijn discipelen uitdrukkelijk gewaarschuwd, dat ze zich toch niet door een overijde vrees zouden laten misleiden. Zijn discipelen droomden nog altoos van het Koninkrijk in Israël dat binnen enkele weken of dagen weer zou worden opgericht, en stelden daarom aan Jezus de vraag: „Zeg ons, wanneer zullen deze dingen zijn?“ En hierop nu antwoordde Jezus met het ernstig vermaan: „Zie toe, dat u niemand verleide!“ Nog een gansche reeks van gebeurtenissen stond te wachten. De wereld zou zijn naam verwerpen; hem niet als Redder willen begroeten; en allerlei andere machthebbers zouden optreden, voorgevende dat de redding der wereld niet door Jezus, maar door hun werking tot stand zou worden gebracht. Velen zouden komen en zeggen: Ik ben de Messias, de Christus, en zouden er velen verleiden. Ook zouden er komen oorlogen en geruchten van oorlogen, en al deze dingen zouden dan ook komen, „maar nog zou het einde niet zijn.“ (Matth. 24: 6.) Dan weer zou het eene volk opstaan tegen het andere volk, en het eene Koninkrijk tegen het andere Koninkrijk. Er zouden komen pestilentien, en hongersnooden, en aardbevingen in verschillende plaatsen. Een afval zou er intreden, zodat velen geërgerd werden. Naamchristenen zouden de geloovigen overleven. Haat zou de heide vervangen. Vele valsche profeten zouden om gehoor vragen. Er zou een uitbreiding komen van schandelijke ongerechtigheid. Aller liefde zou verkouden, en toch zou dit alles nog slechts „een beginnel zijn der smarten.“ En zoolang zou dit historisch proces aanhouden, dat het Evangelie vrijen tijd zou erlangen, om in geheel de wereld te worden gepredikt, onder alle volken te worden gepredikt, en eerst als onder alle volken dit getuigenis zou zijn uitgegaan, dan eerst zou het einde kunnen komen.

Duidelijker kon Jezus het toch wel niet uitspreken, dat heel de Joodsche getuigenisverwachting der eerste discipelen op zelfbedrog berustte. Zelfs gaf Jezus onder verwijzing naar Daniel (vs. 15) nog de nadere aanwijzing, dat de actie der wereld die zich tegen hem zou keeren, ten slotte zich zou voortzetten in een Antichrist en in den

„mensch der zonde“. Vooral dit laatste heeft dan ook het apostolaat er toe geleid, later, bij monde van Paulus, de gemeente te waarschuwen, dat ze zich toch niet mochten laten misleiden, „alsof de dag van Christus reeds ophanden ware.“ (2 Thess. 2: 1). Dit kon niet. Niet op eenigerlei wijze mocht men zich hierdoor laten misleiden. Eerst toch moest de afval gekomen zijn, en de mensch der zonde, de zoon der verderfenis, geopenbaard worden. En juist dit wijst op een langdurig historisch proces. Geheel feit toch gaat de meening, die zoo dikwijls is rondgevoerd, alsof Jezus' profetie reeds vervuld zou zijn, indien maar onder alle volken een enkele missionaris was uitgegaan, of het Evangelie in de taal van alle volken zou vertaald zijn. Jezus heeft voorgezegt, dat het Evangelie een getuigenis onder alle volken zou zijn. En wie zal nu beweren, dat onder de Heidensche en Mohamedaanse volken, die saam meer dan twee derden van de bevolking der aarde uitmaken, dit getuigenis reeds in het volksleven is ingegaan, enkel op grond van het feit, dat hier of daar Zendingstations zijn opgericht, en enkele duizenden personen zijn toegebracht? Wat weten de missionarissen en millioenen in Midden-China en in Achter-China, van het Evangelie der behoudenis, omdat langs China's kusten de stations der missies vele zijn. Er zou een misie tot het eigenlijke volksleven in zijn volken omvang tot een getuigenis is doorgedrongen, zal toch heel iets anders moeten gebeuren. Al heeft Jezus dan ook geen bepaald getal van eeuwen aangegeven, toch is uit zijn aankondiging dit klaarlijk op te maken, dat nog een geheel stuk wereldhistorie te doorleeven stond, eer zijn konink aantaande zou zijn. Het is uit zijn stellige uitspraken niet weg te cijferen, dat aan die komst een langdurig geschiedkundig verloop zou moeten voorafgaan. En het is juist met het oog op dit langdurig historisch proces, hetwelk nu reeds bijna negentiende eeuwen aanhoudt, dat de betekenis van zijn Koningschap ook voor het leven der volken en der Staten ons in de Schrift gepredikt wordt. Ware zijn wederkomst terstond ingetreden, zoo zou dit Koningschap elk terrein gemist hebben, en zoo begonste, zoo weer gelukkig zijn, daar hij immers alsdan het Koninkrijk aan God en den Vader zou teruggeven.

Christus Koningschap, wat het leven van Staten en volken betreft, moet daarom juist in verband met dit historisch proces worden toegelicht. Christus bouwde al de eeuwen door aan het Koninkrijk der hemelen, niet aan het Koninkrijk dezer wereld. Van de ure van zijn hemelvaart af is hij bezig en doende om dit Koninkrijk der hemelen, dat zijn Koninkrijk is, en waaraan hij als Koning heerscht, tot ontwikkeling te brengen. Zijn regiment omvat daarom al wat vroeger reeds te leven lag en nu aan de overzijde van het graf de heerlijkheid verbeidt, en hier beneden de gansche wereld, met al wat krachtens de Schepping of krachtens de Gemeene Gratie tot het leven van deze wereld hoort. Er is alzo vierdele actie gaande. Ten eerste is de natuur, doordien alle krachten die God bij de Schepping in deze wereld schiep, allengs tot voller ontplooiing komen. Ten tweede de actie van de zonde, die tegen Gods bestel inwoelt. Ten derde de actie van de Gemeene Gratie in het leven van alle volken. En ten vierde de actie van Christus uitgaande, die steeds de openbaring van het Koninkrijk der hemelen bedoelt, en heel het terrein van ons menschelijk leven bestrijkt. De actie in de natuur is al deze eeuwen doorgaand, en heeft juist in de laatste eeuwen tot openbaringen geleid, die geheel de gedaante dezer wereld veranderd hebben. De actie der zonde heeft al die eeuwen niet op, nieuwe ongerechtigheid te doen opkomen en de volken te verleiden. En evenzo heeft de actie der Gemeene Gratie niet afgelaten tegen die ongerechtigheid in te werken, haar ten deele te sluiten, en een vruchtbare menschelijk leven onder de van God gegeven Overheid in de historisch geworden Staten mogelijk te maken. Dit alles nu is doorgaand, en deze driemaal actie heeft rusteloos doorgevoerd, en wel ook uit haar eigen beginsel en krachtens eigen ordening, en het complex van deze driemaal actie ligt in het historisch verloop van deze negentien eeuwen klaar voor ons. Maar onder dit alles door is nu ten vierde steeds de actie van Christus doorgaand, om in dit complex zijn Koninkrijk, het Koninkrijk der hemelen, op te bouwen, en juist opdat hij dit zou kunnen doen, is Hem gegeven alle macht in hemel en op aarde. Maar ook de machten der onzienlijke wereld die op onze aarde inwerken, maar ook de natuur, maar ook de Gemeene Gratie, werken altoos, even als de zonde en de ongerechtigheid. Dit

alles ging zijn gewonen gang en werkte voort uit zijn eigen beginselen, maar onze Koning stond boven dit alles, en had macht ontvangen om dit alles zoo te leiden, zoo te sturen, zoo te regeren, dat het aan zijn doel, om het Koninkrijk der hemelen te bouwen, dienstbaar werd. Zoo leefden de kinderen der menschen, zoo leefden de volken, en leefden de Staten hun eigen leven, maar onze Koning besat de macht, om aan dit alijdige volksleven zulk een gang, zulk een verloop, zulk een stuur te geven, dat, voor des menschen oog vaak ongemerkt, stil en machtig toch altoos de bouw van zijn Koninkrijk doorging. De wereld bouwde en Jezus bouwde. De wereld naar haar plan, Jezus naar het plan, dat in Gods raad besloten lag. En dank zij zijn Koninklijke heerschappij was de uitkomst steeds gelijk ze door hem gewild werd, om den bouw van het Koninkrijk der hemelen te bevorderen, en aan alle dingen zulk een verloop te geven, dat de groote catastrofe, die met zijn wederkomst zou intreden, er als door ingeroepen werd.

Dartoe werkte hij op de herten in; brak baan voor zijn Koninkrijk door zijn Kerk; beheerschte het leven der volken in de Maatschappij; en daartoe ging ook zijn werking uit op het leven en het geschiedkundig verloop der Staten, die zich gevond hadden, of nog steeds vervoormden. Maar onderwijl bleef het menschelijk leven in het Gezin, in de Kerk, in de Maatschappij en ook ook in de Staten wat het naar zijn aard zijn moest. Het zette alles zijn gewonen verloop onder Gods Voorzienig bestel voort. Het bleef alles het Koninkrijk der wereld, het werd niet het Koninkrijk der hemelen; maar Christus als onze Koning weefte rusteloos de draden van zijn onzienlijke Koninkrijk door het weefsel van dit aardische leven heen. Hij deed dit als Profet en Hoogepriester, maar niet alleen als zondenaar; hij deed het ook als Koning met koninklijke heersaats- en regereermacht. En om dit te kunnen doen, daartoe had hij de macht verkregen, om alle ding aan zijn wil te onderwerpen, en alles zoo te leiden en te sturen, dat het aan zijn Koninkrijk dienstbaar werd. Ge weet, ons lichaam leidt een eigen leven, dat slechts ten deele van onze zin afhankelijk is. In ons bloed, in onze zenuwen, in onze spieren grijpt een proces plaats, dat zijn oorsprong niet in onze ziel, maar in ons lichaam heeft. Maar aan ons hooger ik, dat geestelijk in ons leeft, is, zoo we wedergeboren zijn, een Koninklijke macht over ons lichaam gegeven, zodat een kind van God zijn vleesch en bloed beheerscht, en ook zijn lichaam dienstbaar maakt aan zijn geestelijke opbouw. Welnu, evensoo nu staat het met het Koninkrijk van Christus te midden van ons zinnelijk leven in deze wereld. De Koninkrijken der wereld leven hun eigen leven, en de krachten die in ons Staatsleven werken, zijn niet uit Christelijke ordonnantien, maar uit de Gemeene Gratie opgekomen. Ze vormen saam als het ware het groote lichaam der zichtbare dingen. Maar ook in dit lichaam werkt een geestelijke macht, en dit is de macht van Christus, en ook die geestelijke macht, die Christus in dit lichaam van de Koninkrijken der wereld uitsloft, maakt hij door dit lichaam aan zijn hoog en heilig doel, d. i. aan de openbaring van het Koninkrijk der hemelen, dienstbaar. De Koningen regeren niet bij zijn gratie, maar bij de gratie Gods. Ze werken niet met hemelse mogendheden, maar met natuurlijke krachten ja, door dwang, juist zoolka ook ons lichaam leeft door de scheppingskrachten die God er in heeft gelegd, gedragen door stoffelijk voedsel. Maar gelijk onze ziel nochtans over dit stoffelijk lichaam heerschen kan, en het aan zich zelve dienstbaar maken, zoo ook doet de Christus. Dit nu zou hij niet kunnen doen, zoo de machten van de Koninkrijken der wereld zelfstandig tegen hem overstonden, en zijn werk verijdelden konden. Om dit groote doel te kunnen bereiken, moest hij dus ook de macht ontvangen, om 't alles te zetten naar zijn wil, en het is deze macht waarvan hij zelf getuigde, dat hem alle macht in hemel en op aarde gegeven was, en waarvan zijn apostel het der wereld toespreekt, dat God de Vader hem gezet heeft aan Zijn rechterhand verre boven alle overheid en macht en kracht en heerschappij, niet alleen in deze wereld, maar ook in de toekomst. Hoe de uitoefening van deze macht op de Koninkrijken der wereld toegaat, is een mysterie, dat ons grootendeels verborgen blijft, maar waarin de Schrift ons toch genoegzaam inzicht geeft, om het in zijn wonder werking te eeren. En zooveel kan hiervan nu reeds gezegd, dat het historisch verloop, dat hierbij intrad, niet uitloopt op een langzame en gestadige kerstening van al wat bestaat, om het in het Koninkrijk der hemelen over te leiden, maar dat veeleer de uitkomst zijn zal een steeds scherper